

МОДУЛЬ 1. «ФІНАНСИ»

Предмет фінансової науки. Фінансові категорії

Фінанси як наукова дисципліна. Специфічні ознаки фінансів, їх суспільне призначення. Фінанси як економічна категорія.

Фінансові відносини як об'єкт вивчення фінансової науки. Функції фінансів. Розподільча функція, її зміст. Об'єкти і суб'єкти розподілу і перерозподілу. Первинний і вторинний розподіл. Контрольна функція.

Фінансові категорії, їх зміст. Характеристика вихідних фінансових категорій: доходи, витрати, фінансові ресурси, фінансові результати. Доходи і видатки держави.

Сучасна наука про фінанси, її представники. Трагування фінансів вітчизняними вченими. Вклад вітчизняних вчених у фінансову науку.

Фінансова система

Поняття фінансової системи, її структура, принципи побудови. Сфери та ланки фінансових відносин, їх характеристика. Управління фінансовою системою. Функції органів державної влади в управлінні фінансовою системою. Роль фінансової системи держави у забезпеченні умов економічного зростання. Проблеми функціонування фінансової системи України.

Фінансове право і фінансова політика

Правові засади організації фінансових відносин. Фінансове законодавство.

Фінансова політика: зміст, значення, види, принципи, характеристика складових. Стратегія і тактика фінансової політики.

Фінансовий механізм: сутність, складові, методи. Система економічних важелів та стимулів.

Фінансові ресурси, їх суть, склад, структура. Джерела формування та напрями використання фінансових ресурсів. Основні елементи фінансових ресурсів та чинників, які впливають на них.

Фінансове планування і прогнозування. Суть, завдання, принципи, етапи та методи фінансового планування. Система фінансових планів: характеристика та особливості. Фінансовий контроль: призначення, зміст, види, форми, методи.

Податки. Податкова система

Сутність і види податків. Функції податків. Елементи системи оподаткування.

Податкова політика держави. Права і обов'язки працівників податкових органів та платників податків.

Податкова система України, принципи її побудови. Характеристика видів податків, які справляються в Україні. Загальнодержавні і місцеві податки.

Державні фінанси

Сутність, призначення і роль бюджету держави. Бюджет держави як економічна категорія. Державний бюджет як централізований фонд грошових коштів держави, його характерні ознаки. Бюджетна політика держави, її особливості та значення. Бюджетний механізм, його суть, структура. Методи, важелі та

інструменти бюджетного регулювання.

Бюджет як основний фінансовий план держави. Правовий характер бюджету, його чинники. Стан бюджету: рівновага доходів і видатків, бюджетний профіцит, бюджетний дефіцит. Види бюджетного дефіциту: за формою прояву, за причинами виникнення, за напрямками дефіцитного фінансування. Джерела фінансування дефіциту бюджетів.

Бюджетний устрій та побудова бюджетної системи України. Основи бюджетного устрою: виділення видів бюджетів; встановлення принципів побудови бюджетної системи; організація розмежування доходів і видатків між ланками бюджетної системи. Центральний бюджет держави, його призначення. Місцеві бюджети, їх види. Принципи побудови бюджетної системи.

Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання. Розмежування повноважень місцевих органів влади на власні та делеговані. Законодавче врегулювання закріплення розмежування доходів та видатків між бюджетами різних рівнів. Міжбюджетні трансферти: види та порядок їх визначення. Моделі бюджетного вирівнювання.

Система доходів і видатків бюджету. Склад і структура доходів бюджету України. Правове регулювання формування доходів. Значення прямих податків у формуванні доходів бюджету. Неподаткові доходи бюджету. Надходження до бюджету від державних позик. Бюджетна класифікація доходів бюджету.

Функції держави, їх вплив на склад і структуру видатків бюджету. Роль видатків бюджету у фінансовому забезпеченні потреб соціально-економічного розвитку. Функціональна, відомча та економічна класифікація бюджетних видатків. Видатки загального та спеціального фонду. Видатки на поточне споживання та видатки на розвиток. Бюджетне фінансування та його форми: кошторисне фінансування, державне фінансування інвестицій, позички з бюджету державним підприємствам, державні дотації. Методи бюджетного фінансування. Розпорядники бюджетних коштів.

Склад видатків бюджету на економічну діяльність, їх роль і місце у розвитку економіки. Бюджетне фінансування економіки за рахунок цільових державних позик. Видатки бюджету на науку.

Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу. Форми і види соціального захисту населення. Склад видатків бюджету на соціальний захист населення. Адресні субсидії громадянам на житло і комунальні послуги. Види разової фінансової допомоги громадянам. Бюджетне фінансування закладів соціальної сфери, його організація. Видатки бюджету на охорону здоров'я, їх склад і структура. Бюджетне фінансування закладів культури, склад видатків.

Видатки бюджету на оборону та управління. Склад видатків на оборону, порядок їх планування і фінансування. Видатки бюджету на державне управління, їх склад. Видатки на судові органи і прокуратуру. Видатки на правоохоронні органи.

Видатки бюджету на обслуговування державного боргу. Державний кредит як специфічна форма фінансових відносин. Державна політика позикових фінансів, її передумови. Роль і місце державного кредиту в покритті дефіциту бюджету. Класифікація видів державних позик. Державний борг, його структура.

Внутрішній та зовнішній державний борг. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу та управління ним. Способи управління: конверсія, консолідація, уніфікація, реструктуризація боргу.

Фінанси суб'єктів господарювання

Фінанси підприємств. Методи фінансової діяльності підприємств.

Джерела формування та класифікація фінансових ресурсів підприємств.

Основи та особливості фінансової діяльності суб'єктів підприємництва.

Фінанси домогосподарств: поняття, структура, використання та роль у фінансовій системі. Заощадження населення як джерело інвестиційних ресурсів у країні. Фактори, що сприяють перетворення заощаджень в інвестиції.

Фінанси установ соціальної сфери.

Фінанси невиробничої сфери і громадських організацій. Формування фінансів профспілкових організацій, політичних партій та добровільних фондів.

Фінансовий ринок. Страховий ринок

Фінансовий ринок: суть, функції, особливості та роль в економічному механізмі держави. Сегментація фінансового ринку. Суб'єкти фінансового ринку. Фінансові посередники. Регулювання фінансового ринку: державне регулювання та саморегулювання.

Фондовий ринок: основи функціонування та інфраструктура. Цінні папери: види, класифікація, характеристика. Фондові біржі: призначення, функції, організація, порядок роботи.

Страховання: сутність, соціально-економічний зміст, функції, принципи. Суб'єкти та об'єкти страхування. Права та обов'язки страховиків і страхувальників.

Класифікація страхування. Страховий ринок: сутність та структура.

МОДУЛЬ 2. «ГРОШІ ТА КРЕДИТ»

Грошовий оборот. Грошовий ринок.

Сутність грошового обороту як процесу руху грошей. Економічна основа грошового обороту. Модель сукупного грошового обороту. Грошові потоки та їх взаємозв'язок у моделі. Балансування грошового обороту.

Структура грошового обороту.

Маса грошей, що обслуговує грошовий оборот: поняття, склад та фактори, що визначають зміну. Грошові агрегати. Грошова база.

Сутність грошового ринку. Суб'єкти та інструменти грошового ринку. Попит на гроші. Пропозиція грошей. Ціна. Інституційна модель грошового ринку.

Структура грошового ринку.

Попит на гроші. Фактори, що визначають зміну попиту на гроші.

Пропозиція грошей. Суть та механізм формування пропозиції грошей.

Графічна модель грошового ринку. Фактори, що визначають рівновагу грошового ринку.

Грошові системи

Сутність грошового ринку. Гроші як об'єкт купівлі-продажу. Суб'єкти та сутність грошової системи, її призначення та місце в економічній системі країни. Елементи грошової системи.

Основні типи грошових систем, їх еволюція. Системи металевого й кредитного обігу.

Створення і розвиток грошової системи України. Необхідність створення грошової системи України. Особливості процесу запровадження національної валюти в Україні.

Інфляція та грошові реформи

Сутність, форми прояву та закономірності розвитку інфляції. Причини інфляції. Інфляція попиту та інфляція витрат. Економічні та соціальні наслідки інфляції. Показники вимірювання інфляції.

Державне регулювання інфляції. Антиінфляційна політика. Особливості інфляції в Україні в перехідний період. Сутність грошових реформ. Види грошових реформ та способи їх класифікації.

Особливості проведення грошової реформи в Україні. Багатофакторність, багатоцільове спрямування та довготривалість грошової реформи в Україні.

Валютний ринок

Сутність валюти, призначення та сфера використання. Види валют. Конвертованість валюти. Особливості валютних відносин.

Валютний ринок: суть та основи функціонування. Чинники впливу на кон'юнктуру валютного ринку. Операції на валютному ринку.

Валютний курс: сутність, основи формування та чинники впливу. Види валютних курсів.

Валютні системи та валютна політика. Поняття, призначення та елементи національної валютної системи. Органи валютного регулювання. Валютне регулювання та валютна політика. Особливості формування валютної системи України.

Теорії грошей

Основні напрямки розвитку теорії грошей. Прикладні та абстрактні теорії грошей. Виникнення класичної кількісної теорії. Основи кількісної теорії грошей. Трансакційний варіант І. Фішера. «Кон'юнктурний варіант» М.І. Туган-Барановського. Кембриджська версія кількісної теорії грошей.

Суть теорії «керованих грошей». Значення рекомендацій Дж. М. Кейнса у формуванні державної економічної політики. Передатний механізм впливу грошей на економіку.

Неокейнсіанські теорії грошей. Виникнення сучасного монетаризму. Основні положення монетаризму. Механізм впливу грошей на економіку. Попит на гроші у трактуванні монетаристів. «Грошове правило» М. Фрідмана.

Зближення позицій монетаристів та кейнсіанців на сучасному етапі.

Сутність і функції кредиту

Необхідність кредиту. Загальні передумови формування кредитних відносин. Економічні чинники розвитку кредиту.

Кредит як форма руху вартості. Кредит як форма суспільних відносин.

Об'єкти і суб'єкти кредиту. Позичковий капітал та кредит.

Стадії та закономірності руху кредиту. Функції кредиту, їх сутність та призначення. Принципи кредитування.

Форми та види кредиту. Критерії класифікації кредиту. Форми кредиту. Види кредиту, критерії їх класифікації.

Характеристика окремих видів кредиту. Банківський кредит як переважний вид кредиту.

Центральні банки

Призначення, статус та основи організації центрального банку.

Грошово-кредитна політика центрального банку: суть, стратегічні цілі, проміжні й тактичні завдання, інструменти грошово-кредитного регулювання.

Основні типи грошово-кредитної політики: рестрикційна та експансіоністська.

Загальні методи реалізації грошово-кредитної політики. Політика облікової ставки. Операції на відкритому ринку. Політика обов'язкових резервів. Політика рефінансування. Селективні способи реалізації грошово-кредитної політики.

Макропруденційна політика центрального банку: сутність та зміст.

Теоретичні основи діяльності банківських установ

Банк: призначення, класифікація та види. Походження та розвиток банків. Роль банків у сучасних ринкових економіках.

Основи організації та специфіка діяльності банків. Організаційні структури та функціональні особливості окремих видів банків.

Пасивні операції комерційних банків. Формування власного капіталу банку. Залучення і запозичення коштів.

Активні операції комерційних банків. Кредитні операції. Інвестиційні операції.

Банківські послуги. Розрахунково-касове обслуговування клієнтів. Інші види банківських послуг.

МОДУЛЬ 3. «БАНКІВСЬКА СИСТЕМА»

Сутність банку та банківської діяльності

Банки у системі фінансового посередництва. Поняття банківської діяльності та її генезис. Уявлення про сутність банку з позиції його історичного розвитку. Період зародження банку і банківської справи. Основні етапи розвитку банківської діяльності.

Сутність банку: правовий та економічний підходи.

Специфіка банківського бізнесу порівняно з іншими видами підприємницької діяльності.

Взаємодія банківського і реального сектора економіки.

Види банків, їх функції та основні принципи діяльності.

Види інтегрованих формувань. Банківські об'єднання, їх характеристика, мета

створення та особливості діяльності.

Теоретичні засади організації банківської системи

Становлення та розвиток банківської системи України. Сутність банківської системи та її інституційна структура. Головні цілі банківської системи. Загальні та специфічні принципи побудови банківської системи. Функції банківської системи.

Моделі банківських систем, їх переваги та недоліки. Роль банківської системи в економічному розвитку країни. Фактори, що впливають на організаційну структуру та правове регулювання банківської системи. Механізм державної участі в банківській системі.

Банківські системи провідних зарубіжних країн. Становлення та розвиток банківської системи України, законодавче підґрунтя її формування. Етапи розвитку національної банківської системи.

Організаційно-правові засади діяльності центрального банку у банківських системах різних країн

Сутність центрального банку. Становлення і розвиток центральних банків. Характеристика організаційно-правових форм функціонування центральних банків світу. Функції, роль і статус центрального банку. Інституціональні характеристики розвитку центральних банків світу.

Місце і роль грошово-кредитної політики в загальній економічній політиці держави. Сутність та цілі грошово-кредитної політики, її інституційна основа. Типи грошово-кредитної політики. Інструменти грошово-кредитної політики.

Правові засади діяльності Національного банку України

Особливості створення і становлення Національного банку України як центрального банку. Правові основи діяльності Національного банку України. Економічні засади діяльності та фінанси Національного банку України.

Функції і завдання НБУ. Органи управління Національного банку України: Рада Національного банку України, Правління Національного банку України, Голова Національного банку України. Функції, строк повноважень, порядок призначення та звільнення з посади органів управління. Структура Національного банку України.

Організація діяльності та менеджмент банку

Сутність, цілі та принципи діяльності банків в умовах ринкової економіки. Види комерційних банків. Порядок створення банку. Механізм державної реєстрації банку. Ліцензування банківської діяльності.

Типи організаційних структур у банках. Органи управління та контролю в банку. Корпоративне управління в банках. Моделі корпоративного управління. Розвиток корпоративного управління в банках України.

Сутність, види та методи реструктуризації банку. Заходи з фінансового оздоровлення банку. Реорганізація банків, її види та методи.

Види банківських операцій

Сутність банківських операцій. Види позабалансової діяльності банку. Банківські операції: класифікація та принципи проведення.

Характеристика пасивних банківських операцій. Сутність, склад і характеристика ресурсів банку.

Власний капітал: функції і структура. Порядок формування статутного капіталу. Резервний та спеціальні фонди банку.

Пасивні депозитні операції. Депозити, їх класифікація, характерні особливості. Форми мобілізації ресурсів. Процентна політика банку та способи нарахування процентів. Фактори процентної ставки.

Пасивні кредитні операції. Міжбанківські кредити: терміни та порядок використання. Кредити Національного банку України: види, вимоги, порядок здійснення. Макроекономічні умови формування запозичених коштів банку.

Пасивні інвестиційні операції. Емісія та продаж облігацій.

Сутність та характеристика активних банківських операцій. Види активних банківських операцій. Кредитні операції банків. Інвестиційні операції банків.

Платіжні операції з обслуговування платіжного обігу.

Характеристика комісійно-посередницьких операцій банку.

Валютні операції. Валютна політика та валютне регулювання

Поняття та її види. Здійснення розрахунків в іноземній валюті. Фінансування експортно-імпортних угод. Посередницькі операції банків з іноземною валютою.

Сутність та елементи валютної політики. Повноваження НБУ – органу валютного регулювання. Сутність валютного курсу. Класифікація і характеристика методів регулювання валютного курсу.

Формування золотовалютного резерву країни та управління ним. Платіжний баланс країни, його зміст та регулювання. Сутність внутрішнього та зовнішнього боргу. Обслуговування центральним банком внутрішнього та зовнішнього боргу.

Банки на ринку банківських послуг

Поняття ринку банківських послуг. Сучасні технології та фінансові інновації у банківській діяльності.

Стратегії банку на ринку банківських послуг: фокусування та диференціація. Конкурентна перевага банку. Матриця М. Портера.

Конкуренція на ринку банківських послуг. Засоби, об'єкти та суб'єкти конкуренції. Цінова та нецінова конкуренція. Конкурентоспроможність банку та її основні індикатори. Методика побудови карти конкурентних переваг банку.

Консолідація в банківському секторі. Антимонопольне регулювання банківської діяльності.

Ризики у банківській діяльності

Сутність та джерела виникнення ризиків у банківській діяльності. Класифікація та характеристика банківських ризиків. Ідентифікація та оцінювання банківських ризиків.

Управління фінансовими та функціональними ризиками в банку. Етапи процесу

управління та методи управління банківськими ризиками. Особливості управління кредитним ризиком, ліквідності, ризиком зміни відсоткової ставки, валютним, ринковим, операційно-технологічним ризиками та ін.

Організація та функціонування системи ризик-менеджменту в банках.

Механізм регулювання та контролю банківських ризиків. Банківський нагляд на основі оцінки ризиків. Стрес-тестування в загальній системі управління ризиками.

Банківська система в умовах глобалізації

Сутність та економічний зміст глобалізації банківської діяльності. Сфери міжнародного банківського бізнесу.

Діяльність банків у міжнародних фінансових центрах. Міжнародні банки. Сутність та переваги офшорного банківського бізнесу. Операції офшорних банків. Регулювання офшорного банківського бізнесу. Види офшорних банківських центрів.

Взаємодія з міжнародними фінансовими організаціями та їх вплив на національну банківську систему. МВФ: завдання, види та умови кредитування.

Група Світового банку. Регіональні банки розвитку.

Концентрація капіталу в банківській сфері. Іноземний капітал у банківській системі, його форми, переваги та ризики.

Стабільність банківської системи

Сутність стабільності банківської системи та системного ризику. Основні загрози стабільності банківської системи. Форми системного ризику.

Відкритість та прозорість банківської діяльності, їх кількісні методи оцінки та роль у забезпеченні стабільності банку та банківської системи.

Ознаки проблемного та неплатоспроможного банку. Тимчасова адміністрація.

Система гарантування вкладів фізичних осіб. Банкрутство банку: причини та наслідки. Банківська паніка.

Системні банківські кризи. Антикризове управління банківською системою: сутність, види, інструменти.

Державне регулювання банківської діяльності

Необхідність та цілі державного регулювання банківської діяльності. Концепції банківського регулювання. Форми державного регулювання діяльності банків. Обов'язкові економічні нормативи діяльності банків.

Банківський нагляд, його завдання та принципи організації. Проведення вступного контролю при ліцензуванні банківської діяльності. Безвізний банківський нагляд. Виїзне інспектування банків. Організація та розвиток банківського нагляду в зарубіжних країнах.

Фінансовий моніторинг у банку

Передумови створення та сутність системи фінансового моніторингу в Україні.

Вимоги до внутрішніх документів банку з питань фінансового моніторингу.

Система та суб'єкти фінансового моніторингу.

Порядок ідентифікації, верифікації та вивчення клієнтів у процесі фінансового

моніторингу. Фінансові операції, що підлягають обов'язковому та внутрішньому фінансовому моніторингу.

Зупинення фінансових операцій. Завдання, функції та права спеціально уповноваженого органу. Порядок надання банком інформації спеціально уповноваженому органу. Порядок зупинення, поновлення фінансових операцій та виконання рішень (доручень) спеціально уповноваженого органу.

Порядок погодження призначення та звільнення відповідального працівника банку.

Вимоги до правил фінансового моніторингу банківської групи.

Міжнародне співробітництво у сфері фінансового моніторингу.

Діяльність Фонду гарантування вкладів фізичних осіб в Україні

Правовий статус Фонду гарантування вкладів фізичних осіб в Україні та його керівні органи. Участь у ФГВФО та порядок формування його коштів. Гарантії фонду та відшкодування коштів за вкладами.

Регулятивна діяльність фонду: тимчасова адміністрація, ліквідація банків. Координація діяльності фонду з Національним банком України. Проблемний та неплатоспроможний банк. Критерії віднесення банку до проблемних та неплатоспроможних. Ліквідація банку.

Зарубіжний досвід гарантування вкладів фізичних осіб.

Фінансова безпека банківського сектору

Сутність фінансової безпеки у банківському секторі. Ключові характеристики фінансової безпеки банків. Завдання фінансової безпеки банків. Загрози безпеки банків та їх види. Основні види зовнішніх загроз банківської діяльності. Основні види внутрішніх загроз банківської діяльності. Система забезпечення фінансової безпеки банків. Інструментарій забезпечення фінансової безпеки банківського сектору.

МОДУЛЬ 4. «СТРАХУВАННЯ»

Сутність, принципи і роль страхування

Необхідність страхового захисту як важливого засобу економічної безпеки суб'єктів господарювання та життєдіяльності людей на випадок шкоди, зумовленої ризиковими обставинами. Виникнення та етапи розвитку страхування. Сутність страхування. Місце страхування в системі економічних категорій. Функції страхування. Сфери застосування страхування. Принципи страхування: страховий інтерес, максимальна сумлінність суб'єктів страхування, причинно-наслідковий зв'язок збитку та події, що його спричинила, відшкодування втрат у межах збитків, суброгація.

Класифікація страхування

Поняття класифікації, її наукове та практичне значення. Ознаки класифікації: історичні, економічні, юридичні. Класифікація за об'єктами страхування. Галузі страхування: майнове страхування, страхування відповідальності, особисте страхування. Класифікація за родом небезпеки: страхування вогневих,

інженерних, сільськогосподарських, транспортних, фінансово-кредитних та інших ризиків. Класифікація за формами проведення. Класифікація за статусом страхувальника. Класифікація за спеціалізацією страховика.

Страхові ризики та їх оцінка

Поняття ризику. Основні характеристики ризику. Рівень ризику. Частота ризику та розмір шкоди. Управління ризиком. Роль ризик-менеджменту у виявленні, розпізнаванні, ідентифікації та визначенні методів впливу на ризик. Суб'єктивні та об'єктивні ризики. Матеріальні й нематеріальні ризики. Чисті та спекулятивні ризики. Фундаментальні й часткові ризики. Визначення страхового ризику. Ознаки страхового ризику. Специфіка ризиків у страхуванні майна, відповідальності, в особистому страхуванні. Оцінка ризику і визначення доцільності його страхування. Критерії визначення ціни страхування. Структура та основи розрахунку страхових тарифів.

Страховий ринок

Поняття страхового ринку. Суб'єкти страхового ринку. Страхові послуги як об'єкти взаємовідносин страховиків і страхувальників. Роль посередників: страхових агентів і брокерів. Перспективи розвитку страхового ринку України. Сутність і завдання маркетингу в страхуванні. План маркетингу. Інформаційне забезпечення маркетингових досліджень. Реалізація страхових послуг. Страхові договори, порядок їх підготовки та укладення. Права та обов'язки сторін. Контроль за виконанням договорів.

Страхова організація

Страхова індустрія як частина сфери послуг. Форми організації страхових компаній в Україні. Порядок створення, функціонування та ліквідації страхових компаній. Товариства взаємного страхування. Спеціалізація страховиків. Умови залучення іноземних інвесторів до створення страхових організацій. Ресурси страховика: фінансові, матеріальні, трудові, інформаційні. Структура страхових компаній. Управління страховою компанією. Страхові об'єднання.

Державне регулювання страхової діяльності

Необхідність і значення державного регулювання страхової діяльності. Шляхи наближення законодавчої й нормативної бази страхування до міжнародних стандартів. Орган нагляду за страховою діяльністю та його функції. Реєстрація та ліцензування страховиків. Контроль за діяльністю страховиків.

Страхування життя

Характеристика страхування життя як накопичувального виду страхування. Характеристика страхових випадків при страхуванні життя. Умови договору страхування життя. Характеристика найпоширеніших у практиці видів страхування життя: змішане страхування життя, страхування дітей, страхування до шлюбу, страхування додаткової пенсії.

Страховання здоров'я

Характеристика нещасного випадку: його ознаки та можливі наслідки. Характеристика страхових випадків та подій що не визнають страховим випадком. Принципи виплати страхового відшкодування залежно від ступеня втрати здоров'я. Характеристика окремих видів страхування від нещасних випадків. Сутність медичного страхування. Характеристика типових програм добровільного медичного страхування. Умови медичного страхування осіб, що виїжджають за кордон.

Страховання майна юридичних осіб

Основний, додатковий та спеціальний договір майнового страхування. Права та обов'язки страховика та страхувальника. Основні напрями страхування майна юридичних осіб: страхування підприємницьких, технічних, кредитних і фінансових ризиків, транспортне та сільськогосподарське страхування.

Страховання майна громадян

Особливості страхування майна громадян. Особисте майно, що може та не може бути застраховано. Групи ризиків, що охоплюють страхування майна громадян. Характеристика окремих видів страхування рухомого та нерухомого майна громадян.

Страховання відповідальності

Страховання цивільної відповідальності власників транспортних засобів. Моторне (транспортне) страхове бюро України та його функції. Міжнародна система «Зелена картка». Страхування відповідальності власників інших видів транспорту. Страхування відповідальності товаровиробників за якість продукції. Страхування професійної відповідальності. Страхування відповідальності за забруднення довкілля. Інші види страхування відповідальності.

Перестраховання і співстрахування

Необхідність і сутність перестраховання, стан і перспективи його розвитку. Суб'єкти перестраховання. Ринки перестраховання. Вимоги законодавства України щодо перестраховання ризиків у нерезидентів. Методи перестраховання. Факультативне перестраховання. Облігаторне перестраховання. Порівняльний аналіз методів перестраховання. Форми проведення перестраховальних операцій. Пропорційне перестраховання. Квотні й ексцедентні договори пропорційного перестраховання, їх характеристика, переваги та вади. Непропорційне перестраховання: на базі ексцеденту збитку, на базі ексцеденту збитковості. Співстрахування й механізм його застосування.

Основи актуарних розрахунків

Сутність актуарних розрахунків. Показники страхової статистики. Склад та структура тарифної ставки. Критерії віднесення ризику до страхового та нестрахового. Характеристика сутності актуарних розрахунків як процесу встановлення страхового тарифу. Поняття про "страхову статистику". Основні абсолютні та відносні показники страхової статистики та їх економічний зміст.

Поняття про брутто-ставку та її складові: нетто-ставку та навантаження. Характеристика методик розрахунку тарифів із ризикових видів страхування. Призначення таблиць смертності для розрахунку ймовірності дожиття та смерті. Методика розрахунку тарифів зі страхування життя. Види, характеристика та класифікація страхових внесків (премій, платежів).

Доходи, витрати і прибуток страховика

Склад доходів страховика. Доходи від страхової діяльності. Зароблені страхові премії, порядок їх визначення. Доходи від інвестування тимчасово вільних коштів. Витрати страховика: їх склад та економічний зміст. Собівартість страхової послуги. Виплата страхових сум і страхового відшкодування. Витрати на утримання страхової компанії. Прибуток страховика. Визначення прибутку від страхової діяльності. Прибуток від інвестиційної діяльності. Розподіл прибутку. Оподаткування страховиків.

Фінансова надійність страхової компанії

Поняття фінансової надійності страховика та її значення. Формування збалансованого страхового портфеля. Відбір ризиків. Тарифна політика. Перестраховання як метод забезпечення фінансової надійності. Фінансові методи забезпечення надійності страхових компаній. Платоспроможність страховика, умови її забезпечення. Власні кошти страховика. Технічні резерви, їх склад. Показники платоспроможності. Фактичний і нормативний запаси платоспроможності, порядок їх обчислення.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Банківська система: навч. посіб. / П. М. Карась, Н. В. Приходько, О. В. Пашенко, Л.О. Гришина. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 292 с. : табл. Бібліогр.: с. 284-291.
2. Банківська система: підручник /О. М. Тридід, Б. В. Самородов, І. М. Вядрова та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук., проф. Т. С. Смовженко - Львів: “Новий Світ - 2000”, 2014. - 536 с.
3. Бюджетний кодекс України: Верховна рада України №2456-VI від 08.07.2010. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2456-17>
4. Гроші та кредит: підручник / М. І. Савлук, А. М. Мороз, І. М. Лазепко та ін.; за ред. М. І. Савлука. - 6-те вид., перероб. і доп. К.: КНЕУ, 2011. 589с.
5. Гроші та кредит: підручник / за ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 892 с.
6. Фінанси : підручник / ред.: А.Я. Кузнецова, Г.М. Азаренкова. К.: УБС НБУ, 2011. 407 с.
7. Базилевич В. Д. Страхування : підручник. Київ : Знання, 2018. 1019 с.
8. Крупка М.І., Пайтра Н.Г. та інші. Банківська система. Підручник / [за редакцією д.е.н., проф. Крупки М.І.]. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені І. Франка, 2013. 556 с.
9. Банківська система: навчальний посібник / [Ситник Н.С., Стасишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О.] ; за заг. ред. Н. С. Ситник.- Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. - 580 с.
10. Про Державний бюджет України на 2022 рік: Закон України №1928-IX від 02.12.2021. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1928-20>
11. Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах: Національний банк України №64 від 11.06.2018. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/v0064500-18>
12. Про страхування: Закон України №85/96-ВР від 07.03.1996 [Електронний ресурс]. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

Допоміжна література

1. Васюренко О. В. , Сидоренко О. М. Банківський нагляд : підручник. К.: Знання, 2011. 502 с.
2. Банківські операції : навч. посібник / О. В. Васюренко. - 6-те вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2008. 318 с.
3. Банківські операції : підручник / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна ; за ред.: А. М. Мороза. – 4-те вид., без змін. К.: КНЕУ, 2009. 608 с.
4. Бас М. А. Антикризове управління банківськими установами:

- теоретичний аспект. *Економіка. Фінанси. Право*. 2010. №5. С. 25-27.
5. Братків Л.П., Другов О.О. Теоретичні аспекти і проблеми формування інтелектуального капіталу українських банків. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України (збірник наукових праць)* / НАН України, І-т регіональних досліджень, Львів, 2014. С. 535-541.
  6. Вовчак О., Осадчий І. Сучасні інструменти реструктуризації вітчизняної банківської системи. *Вісник НБУ*. 2014. № 12. С. 13-17.
  7. Вовчак О.Д., Бучко І.Є., Костак З. Р. Гроші та кредит: навч. посібник. К.: ЦУЛ, 2013. 424 с.
  8. Говорушко Т.А. Страхові послуги: Навчальний посібник. 3-є видання. К.: ЦУЛ, 2021. 376 с.
  9. Коваленко Д.І., Венгер В.В. Фінанси, гроші та кредит : теорія та практика: навч. посібник. К.: ЦУЛ, 2013. 578 с.
  10. Вовчак О.Д., Рушишин Н.М., Андрейків Т.Я.. Кредит і банківська справа: підручник. К.: Знання, 2008. 564 с.
  11. Галайко Н. Р., Турко Р. Ф. Ефективність діяльності банківської установи: монографія. Львів : Вид-во ННБК «АТБ», 2012. 255 с.
  12. Коваленко Д.І. Гроші та кредит: теорія і практика: навч. посібник. К.: ЦУЛ, 2010. 344 с.
  13. Дема Д. І. Страхові послуги: Навчальний посібник. Київ: Алерта, 2017. 526 с.
  14. Сосновська О.О. Страхування: навчальний посібник. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2021. 328 с.
  15. Журавка О.С., Бухтіарова А.Г., Пахненко О.М. Страхування [Текст]: навч. посіб. Суми: СумДУ, 2020. 350 с.
  16. Олійник О.В., Нагаєва Г.О. Страхування: навч. посібн. Харків: ХНАУ, 2020. 252 с.
  17. Плиса В. Й. Страхування: Підручник, 2-ге вид, виправлене й доповнене. К: Каравела, 2019. 512 с.
  18. Страхування: Підручник / Керівник авт. колективу і наук. ред. С. С. Осадець. Вид. 2-ге, перероб. і доп. К.: КНЕУ, 2019. 599 с.
  19. Фінанси для фінансистів [Текст] : підручник / О.А. Шеремет [та ін.] ; ред.: Т.А. Говорушко. К. : ЦУЛ, 2013. 612 с.
  20. Шпак Н.О., Ярошевич Н.Б., Побурко О.Я. Фінанси, гроші та кредит: навч. посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. 416 с.
  21. Nikiforov, P., Kraus, N., & Kraus, K. (2022). РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВОГО РИНКУ ІНСТРУМЕНТАМИ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*, 2(10), 77-90. <https://doi.org/10.32750/2022-0207>

22. Novak O. Osadcha T., Petruk O. Concept and classification of derivative financial instruments as a methodological precision on their regulation on the financial services market. *Baltic Journal of Economic Studies*, 2019, Vol. 5, No 3. P. 135-144.
23. Oleksandr M. Petruk, Oksana S. Novak, Anastasiia O. Petruk, Nataliia H. Radchenko. Determinants of Volatility of the Derivative Financial Instrument in Ukraine. *Universal Journal of Accounting and Finance* Vol. 9 (4), pp. 653-666 DOI: 10.13189/ujaf.2021.090412

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ

1. Офіційний сайт Асоціації українських банків. [Електронний ресурс]. URL: <http://aub.org.ua>
2. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. URL: <http://portal.rada.gov.ua/>.
3. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. URL: <http://treasury.gov.ua..>
4. Офіційний сайт Державної аудиторської служби України [Електронний ресурс]. URL: <http://www.dkrs.gov.ua>.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. URL: <http://sfs.gov.ua/>
7. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/>.
8. Офіційний сайт Ліги страхових організацій України. [Електронний ресурс]. URL: <http://uainsur.com>
9. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. URL: <http://www.me.gov.ua/>.
10. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. URL: <https://mof.gov.ua/uk>
11. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. URL: <http://www.bank.gov.ua/>.
12. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]. URL: <http://www.nssmc.gov.ua/>.
13. Офіційний веб-сайт інтернет представництва Президента України [Електронний ресурс]. URL: <https://www.president.gov.ua/>
14. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.msp.gov.ua/>
15. Портал Ліга-Закон. – Законодавство України [Електронний ресурс]. URL: <http://search.ligazakon.ua>.
16. Портал НАУ-Online. – Законодавство України [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon.nau.ua>.
17. Основні принципи ефективного банківського нагляду / Базельський комітет з питань банківського нагляду. – Базель. – 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document45251>.
18. Офіційний сайт Асоціації банків України. URL: <http://aub.org.ua/>

19. Офіційний сайт Базельського комітету з питань банківського нагляду.
URL: <http://www.bis.org/bcbs/index.htm>
20. Офіційний сайт Незалежної асоціації банків України.
URL: <http://nabu.ua/>

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ

Завдання складається з 20 тестів (по 5 на кожний модуль).

Кожен тест – закритої форми з множинним вибором (декілька правильних відповідей).

Кожен тест оцінюється наступним чином:

1. Повна вірна відповідь (відмічено всі вірні відповіді та не вказані невірні відповіді) - 10 балів.
2. Неповна вірна відповідь (відмічено більше вірних відповідей, ніж невірних відповідей) - 8 балів.
3. Кількість вказаних вірних відповідей дорівнює кількості невірних відповідей - 6 балів.
4. Неповна невірна відповідь (відмічено невірних відповідей більше, ніж вірних відповідей) - 4 бали.
5. Повністю невірна відповідь (усі відповіді дано невірно або не відмічено відповідей по тесту) - 0 балів.

Сумарна кількість набраних вступником балів оцінюється за єдиною шкалою до 200 балів.

Вступник допускається до участі у конкурсному відборі для зарахування на навчання, якщо оцінка фахового вступного випробування складає не менше 100 балів.

Голова фахової атестаційної комісії

Галина АЗАРЕНКОВА

Затверджено на засіданні Приймальної комісії Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
Протокол № 3 від « 03 » квітня 2023 року

Відповідальний секретар Приймальної комісії

Сергій ЄЛЬЦОВ